

SZAKDOLGOZAT

SZÉKELYNÉ KISS EMESE

Közoktatási vezető

és pedagógus-szakvizsga

– szakirányú továbbképzés

Kaposvár

2023.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

**Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga –
szakirányú továbbképzés szak**

**A HIT-ÉS ERKÖLCSTAN HELYE, SZEREPE, MEGÍTÉLÉSE
A KÖZOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK PEDAGÓGIAI
TEVÉKENYSÉGÉBEN**

Belső konzulens: Gyöngyösiné Szabó Judit

központvezető

Készítette: Székelyné Kiss Emese

U5UQ9D

levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet

Kaposvár

2023.

Tartalom

I.	BEVEZETÉS.....	2
II.	JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET	3
	II.1. Állami fenntartású általános iskolák.....	3
	II.2. Egyházi fenntartású általános iskolák és középiskolák	5
III.	TÖRTÉNELMI EGYHÁZAK REAKCIÓJA	6
IV.	NAT 2020.....	6
V.	A VIZSGÁLATOMAT MEGALAPOZÓ TUDOMÁNYOS HÁTTÉR	7
	V.1. Kutatásmódszertan	7
	V.1.1 Fogalomalkotás.....	7
	V.1.2. A kutatási terv részei	8
	V.1.3. Kutatási módszerek.....	9
	V.1.4. Kérdőíves kutatás	10
VI.	KÉRDŐÍVES KUTATÁS.....	12
	VI.1. A kutatási terv a cél meghatározásától a mintavételig	12
	VI.2. Adatok feldolgozása/ kiértékelése.....	13
	VI.3. Hipotézis bizonyítása, vagy cáfolása	27
	VI.4. Következtetések, további kutatás lehetőségének a felvázolása.....	28
VII.	ÖSSZEFOGLALÁS	29
VIII.	FELHASZNÁLT IRODALOM	33
	VIII.1. Nyomtatásban megjelent irodalmak	33
	VIII.2. Interneten található irodalmak	33
IX.	MELLÉKLET	35
X.	FÜGGELÉK.....	41

I. BEVEZETÉS

A Nemzeti köznevelési törvényben foglaltak szerint 2013. szeptember 1-jén újtára induló kötelezően választható hit-és erkölcsstan tantárgy változó fogadtatásokban részesült, mind az oktatási intézmények, a pedagógusok, mind pedig családok, szülők és az egyházak részéről. A rendelkezés az általános iskolákat érintette (négyosztályos gimnázium 5-8. évfolyamát, hatosztályos gimnázium 7-8. évfolyamát), felmenő rendszerben az 1. és 5. osztálytól, 2013. szeptember 1-jei hatállyal. Az azóta eltelt közel tíz esztendő távlatából szeretném összegezni-kérdőíves kutatás módszerét alkalmazva-, hogy milyen helye, szerepe, megítélése van a hitoktatásnak a közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységében?

A téma kutatásának célja: azon feltevésem vizsgálata, hogy a hit-és erkölcsstan oktatásnak- felekezeti hovatartozástól függetlenül- van-e helye a tantárgyak között, hatással van-e az intézmények oktató- nevelő tevékenységére, a mindennapi iskolai életre? Ezt segíti: a jelen helyzet megismerése a kérdőíveket kitöltő intézményvezetők és hitoktatók véleményén keresztül; a válaszok kiértékelése; következtetések levonása; lehetőségek felvázolása a továbbiakra nézve.

Személyes érintettségem a témát illetően onnan ered, hogy húsz éve református lelkipásztorként szolgálok és ugyancsak ennyi ideje végzek hitoktatást is református vallásánár végzettséggel. A szakdolgozat készítésével szerzett ismeretek, valamint azok tágabb körben történő továbbadása úgy vélem, lehetőséget nyújthat a hit-és erkölcsstan tantárgy, mind szélesebb körben történő elfogadtatásának, a benne rejlő lehetőségek, tartalékok kiaknázásának.

Dolgozatomban a törvényi szabályozás áttekintése után a kutatásban érintett történelmi egyházak állásfoglalást, reakcióját kívánom felsorakoztatni. Ezt követően a kutatómódszer-tan rövid áttekintése, majd a konkrét kutatás bemutatása, vizsgálata, értékelése következik. Munkámat összefoglalással zárom, kiemelve a főbb megállapításokat, következtetéseket, eredményeket, kiegészítve a téma vizsgálatának további lehetőségeivel.

II. JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

II.1. Állami fenntartású általános iskolák

A kötelezően választható hit- és erkölcsstan tantárgy (műveltségi terület: Ember és társadalom) bevezetésével kapcsolatos törvényi szabályozás a nemzeti köznevelésről szóló *2011. évi CXC. Törvény* és a *20/2012. (VIII. 31.)/ 22/2013. (III. 22.) EMMI rendeletek* vonatkozó paragrafusaiban található. A törvényi szabályozás ismertetésénél kizárólag az állami és egyházi általános iskolák 1-8. osztályára vonatkozó részeket szeretném érinteni, bár a törvény átfogó módon szól a fakultatív hitoktatásról is óvodai, középiskolai, kollégiumi szinten. Továbbá azért nem érintem az alapítványi, vagy egyéb fenntartású intézményekre vonatkozó szabályozást, mert a kérdőíves kutatásom során erre vonatkozó visszajelzés nem érkezett.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. Törvény rendelkezései szerint:

Az állami általános iskolában az erkölcsstan óra, vagy a helyette választható hit-és erkölcsstan óra a kötelező tanórai foglalkozás része. Az erkölcsstan órát a közoktatási intézmény, a hit-és erkölcsstan órát az egyházi jogi személy szervezi.

A hit-és erkölcsstan órák tartalmát az egyházi jogi személy határozza meg az adott egyház rendelkezése szerint. A hitoktató alkalmazása, ellenőrzése, a hitoktatás szervezése, ellenőrzése szintén az egyházi jogi személy feladata. A jelentkezéshez, az oktatáshoz szükséges feltételeket az oktatási intézménynek kell biztosítania.

A hitoktatást végzőnek egyházi felsőoktatási intézményben szerzett hitoktatói, hittanári, vagy egyéb, a hitélettel kapcsolatos felsőfokú végzettséggel kell rendelkezni, valamint az illetékes egyházi hatóság megbízásával.¹

Az erkölcsstan órát, vagy a helyette választható hit-és erkölcsstan órát 2013. szeptember 1-jétől felmenő rendszerben kell megszervezni az oktatási intézmények 1. és 5. évfolyamán.

¹ Magyar Közlöny 2011. évi 162. szám. p.39642. 35.§. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/bd8a7578b57c1fd43543611ced280da245856c80/megtekintes>

A többi évfolyamon kifutó rendszerben fakultatív hit-és erkölcsstan óra szervezésére van lehetőség.²

Hit-és erkölcsstan tantárgy óraszámja nem egyházi fenntartású intézményekben: heti 1 óra, évi 36 óra,³ egyházi fenntartású intézményekben: heti 2 óra, évi 72 óra.⁴

Az emberi erőforrások miniszterének 20/2012. (VIII. 31.)/ EMMI rendelete a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról:

A tanuló köteles az általa szabadon választott tanítási órán a tanítási év végéig részt venni. Az értékelés, a minősítés, a mulasztás, a magasabb évfolyamra való továbblépés a kötelező tanítási órával megegyezően történik.

Minden tanévben május 20-ig kell felmérni az erkölcsstan, hit-és erkölcsstan órára való jelentkezőket a szülő írásban tett nyilatkozata alapján.⁵

Az emberi erőforrások minisztere 22/2013. (III. 22.) EMMI rendelete egyes köznevelési tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról:

Az állami általános iskolában március 1. és március 14. között, az intézmény igazgatója által kijelölt és az egyházi jogi személlyel egyeztetett időpontban, az egyházi jogi személy tájékoztatja az iskolát és a szülőket a megszervezésre kerülő hit-és erkölcsstan óráról. Március 16. és március 31. között az egyházi jogi személytől kapott tájékoztatást, a feladatellátó egyház képviselőjének nevét, címét, a hitoktatást végző nevét, az igazgató elérhetővé teszi a helyben szokásos információs csatornákon.

Az igazgatónak hozzáférhetővé kell tennie a hitoktatáshoz kapcsolódó papíralapú dokumentumokat, a tantervet, a tananyagot, a tankönyveket és a hit- és erkölcsstan oktatás munkamódszerét.

² Magyar Közlöny 2011. évi 162. szám. p. 39685. 97.§. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL:

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/bd8a7578b57c1fd43543611ced280da245856c80/megtekintes>

³ Magyar Közlöny 2020. évi 17. szám. p. 298. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.]

>URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes>

⁴ Magyarországi Evangélikus Egyház: In: gyula.lutheran honlapja. [online] Budapest: [2023.02.23.] >URL:

<https://gyula.lutheran.hu/hitoktatás/toervenyi-szabalyozas>

⁵ Magyar Közlöny 2012. évi 115. szám. p. 19499-19500. 14. § In: Magyar Közlöny honlapja [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL:

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/66dd9267324a35fd31bbb398fd873cf7cc0d0924/megtekintes>

Amennyiben a szülő nem tesz nyilatkozatot, az iskola a tanuló számára erkölcsstan oktatást szervez.

A tanulócsoporthoz kialakításánál lehetőség van az összevonásra, továbbá az órák szervezésénél törekedni kell arra, hogy az erkölcsstan órákkal párhuzamosan, ugyanabba az időszakra kerüljenek. Bármely akadályoztatás esetén az érintett szülők írásbeli nyilatkozata alapján az érintett hit-és erkölcsstan óra más időpontban, de akár az iskola épületén kívül is megszervezhető.

A következő évre vonatkozó hit-és erkölcsstan oktatásra létrehozott csoportok létszámáról az igazgató június 30-ig tájékoztatja a fenntartót.

A tantárgy megnevezése az iskola a tanügyi dokumentumaiban az „Erkölcstan/Hit-és erkölcsstan”.

A hitoktató helyettesítéséről első sorban az egyházi jogi személynek kell gondoskodni, amennyiben ennek nem tud eleget tenni, az iskola feladata megoldania a tanulók felügyeletét.

A hitoktató, hittanár hit-és erkölcsstan órákra vonatkozó csoportnapló vezetésére jogosult. Az iskola egyéb tanügyi dokumentumaiban a hit- és erkölcsstan oktatással kapcsolatos további adminisztrációt az érintett osztályfőnök teszi meg a tanórát követően a hitoktató tájékoztatása szerint.⁶

A későbbiekben ez a rendelkezés módosult, a bevezetésre kerülő digitális KRÉTA területen a hitoktatást végző adminisztrálja a tanóráit.

II.2. Egyházi fenntartású általános iskolák és középiskolák

Az egyházi fenntartású intézmények hit-és erkölcsstan oktatását az az „Egyházak közötti megállapodás” szabályozza, mely 2006. szeptember 20-án jött létre a Magyar Katolikus Egyház (Dr. Erdő Péter bíboros), a Magyarországi Református Egyház (Dr. Bölcskei Gusztáv püspök) és a Magyarországi Evangélikus Egyház (Ittész János püspök) között és jelenleg is hatályos. Eszerint az egyházak saját intézményeikben kötelező tantárgyként heti két órában

⁶ Magyar Közlöny 2013. évi 48. szám. p. 6378-6380. 33. §, 34. § In: Magyar Közlöny honlapja [online] Budapest:[2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3d442ee860709fc08078a77657e467f48aafe97d/megtekintes>

tanítanak hittant. Az iskolák megfelelő feltételeket biztosítanak egymás felekezeteinek a hitoktatásra, az adott intézmény hagyományainak, értékeinek, hitbeli meggyőződésének tiszteletben tartásával. Továbbá leszögezik, hogy az intézmények nem kényszeríthetik a tanulókat arra, hogy ne saját felekezetüknek megfelelő hittanra járjanak. Valamint megállapodtak, hogy a hit-és erkölcsant annak az egyháznak a tanterve szerint tanítják, amelyik a hitoktatót megbízza. Így az ellenőrzésre, tanácsadásra is csak a saját felettes egyházi szerv jogosult.⁷

III. TÖRTÉNELMI EGYHÁZAK REAKCIÓJA

A történelmi egyházak részéről egyöntetűen pozitív volt a törvényi szabályozás fogadtatása. Körlevélben, tájékoztatásban, hírlevélben keresték meg az érintetteket (lelkészek/papok, hitoktatók, szülők), illetve tették elérhetővé hivatalos honlapjukon a bevezetendő hit-és erkölcsant tantárgyról a szükséges ismertetést, a megfelelő törvényi hivatkozással. Fokozottan figyeltek a téves értelmezések eloszlására, miközben mindannyian hangsúlyozták az egyházak számára kínálkozó nagy lehetőséget és feladatot. Megtörtént az egyházak részéről a kerettanterv, helyi tantervek elkészítése, új hit-és erkölcsant tankönyvek bevezetése, tesztelés szintű használata, és a tapasztalatok alapján történő korrigálása.

IV. NAT 2020

Az 5/2020 (I.31.) Kormányrendelet, mely a Nemzeti alaptanterv kiadását, bevezetését és alkalmazását tartalmazza és 110/2012 (VI.4.) Kormányrendelet módosítása, egyetlen mondatban szól az érintett kérdés tekintetében: „Az etika / hit-és erkölcsant tantárgyak oktatására vonatkozó szabályok A nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései szerint az általános iskola 1–8. évfolyamán az etika tantárgy oktatása kötelező tanórai keretben történik. A hit- és erkölcsant oktatás tartalmát az egyházi jogi személy határozza meg.”⁸

⁷ Magyarországi Evangélikus Egyház: In: gyula.lutheran honlapja. [online] Budapest: [2023.02.23.] >URL: <https://gyula.lutheran.hu/hitoktatas/toervenyi-szabalyozas>

⁸ Magyar Közlöny 2020. évi 17. szám. p. 295. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes>

V. A VIZSGÁLATOMAT MEGALAPOZÓ TUDOMÁNYOS HÁTTÉR

V.1. Kutatásmódszertan

A kutatás-módszertani alapvetés elkészítése során két egyetemi jegyzetre támaszkodtam, az azokban felsorakoztatott pontok szerint haladtam: Lengyelne Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan (Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, Eger, 2001.) és Hunkár Márta: A kutatás módszertana (Debreceni Egyetem, AGTC, Debrecen, 2013.) A téma feldolgozását illetően a két jegyzet átfedésben volt egymással, ugyanakkor adódtak olyan részletek, gyakorlati tanácsok, melyekre az egyik megoldást nyújtott, felhívta a figyelmet, a másik nem. Ezért arra törekedtem, hogy a két mű alapján megtaláljam és ismeressem azokat a pontokat, melyek mind szélesebb ismeretet adnak és segítik a kutatást.

V.1.1 Fogalomalkotás

Fontos különbséget tenni a hétköznapi megfigyelések és a tudományos kutatómunka között. Mindennapi életünk állandó része a megismerés, hiszen általa szerünk tapasztalatot a bennünket körülvevő világról. Ez az ismeretszerzés azonban nem azonos a tudományos kutatómunkával, legfeljebb annak kiindulópontjául szolgálhat. Ahhoz ugyanis további speciális vizsgálódás, szelektálás szükséges, hogy eleget tegyünk a tudományosság kritériumainak.⁹

Earl Babbie szerint a tudományt három összetevő: az elmélet, a kutatási módszerek és a statisztika együttesével írhatjuk le.¹⁰

Elmélet (hipotézis): „(tudományos használatban) Szűkebb értelemben véve alapvető elgondolások egy tudományban: egy jelenségre vagy folyamatra vonatkozó tények összefüggésének magyarázata törvények, szabályok vagy igazolható feltevések alapján. Tágabb értelemben véve egy tudomány összes leírt adata, ténye: minden tudás, amit abban a tudományban összegyűjtöttek.”¹¹ „Kutatásmódszertan: a megfigyeléssel foglalkozik. ... Statisztika: esz-

⁹ Lengyelne Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 7.

¹⁰ Lengyelne Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 9.

¹¹ Wikiszótár: In: wiktionary honlapja. [online] Budapest: [2023.02.23.] >URL: <https://hu.wiktionary.org/wiki/elm%C3%A9let>

*köz ahhoz, hogy a logikusan várható dolgokat összevessük azzal, amit megfigyeltünk. A kutatás végső célja a szabályszerűségek feltárása, ami a megfigyeléseink eredményeinek feldolgozása alapján történik.*¹² A megfigyelésnél ügyelni kell a pontatlanságra, a túláltalánosításra, a hozzáköltésre, az illogikus gondolkodásra, elfogultságra, az idő előtti lezárásra, misztifikáció elkerülésére, a szelektálásra, a valódiságra, megbízhatóságra, a tárgyilagosságra, a megfelelő módszer használatára.

V.1.2. A kutatási terv részei

A terv részeinek ismertetésénél Lengyelné Molnár Tünde és Tóvári Judit jegyzetének fő pontjait használom, melyet a szükséges helyen Hunkár Márta megjegyzésével egészítek ki. Ennek alapján a következő részeket különböztethetjük meg:

- *A kutatás céljának, körének, a kutatás tudományos problémájának meghatározása* (A cél lehet önálló, vagy komplex; szolgálhatja a felderítést, mely a tájékozódás eszköze; lehet leíró, mint a népszámlálás, mely egy aktuálisan fennálló helyzetet térképez fel, valamint magyarázó, mely az összefüggéseket világítja meg, azok értelmezésére koncentrál. A kutatási célok nem zárják ki egymást, akár egy kutatáson belül többi is alkalmazható.)

- *A kérdés megfogalmazása, melyre a kutatásnak választ kell adnia* (Feltételezi a témában való jártasságot, előismeretet; a rokon szakterületekkel, határtudományokkal való kapcsolatot, a megfelelő kérdéstípus- tényadatokkal megválaszolható kérdés, vagy filozófiai kérdés- meghatározásának képességét; a célra fókuszálást.¹³ Hunkár Márta deskriptív (leíró jellegű), kapcsolatkereső és ok-okozati összefüggéseket feltáró kérdések különböztet meg egymástól.¹⁴

- *A kutatás folyamatának megtervezése* (A dolgozat, beszámoló elkészítésének határideje határozza meg a kutatásra szánható időkeretet; további időkorlát az esetleges engedélyek

¹² Lengyelné Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 10.

¹³ Lengyelné Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 25-29.

¹⁴Hunkár Márta: A kutatás módszertana. p.31-32. In: tankonyvtar honlapja [online] Debrecen: [2023.02.27.] > URL: https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3424/kutatas_modszertan_gyakorlati_jegyzet.pdf?sequence=1

beszerzése, a kutatási mérőeszköz összeállítása; a kutatásban részt vevők felkeresésének sorrendisége, a válaszadásra szánt idő megadása; felmerülő költségek számbavétele; az értékelésre szánt idő)

- *A hipotézis felállítása* (saját elképzelés a témáról; induktív (tapasztalatból kiindulva jutunk el a következtetésre), vagy deduktív (a hipotézisből indulunk, melyet a megfigyelések által támasztunk alá, vagy vetünk el) elméletalkotás útján)

- *Előzetes kutatások feltérképezése* (irodalomkutatás, műelemzés, történeti kutatás; a témában korábban született dokumentumok számbavétele, melyek a hipotézis-állítást is segítik, összehasonlító vizsgálat)

- *Adatgyűjtés* (maga a kutatás, melynek mérési módszerét, formáját az előzetes ismeretszerzés határozza meg)

- *A rendelkezésére álló adatok elemzése, kiértékelése*

- *Hipotézis bizonyítása vagy cáfolása*

- *Következtetések levonása, további kutatás lehetőségének a felvázolása.*¹⁵

V.1.3. Kutatási módszerek

A kutatás szemléletmódja szerint megkülönböztetünk *kvalitatív* (minőségi) és *kvantitatív* (mennyiségi) módot, melyek átfogó kutatás alkalmával akár együttesen is használhatóak. A *kvalitatív* kutatás kis létszámú mintán történik, egy meghatározott nézőpontból vizsgálódik, a specifikumra fókuszál. A mért eredmények nem számszerűsíthetőek. A *kvantitatív* kutatás általi vizsgálat eredmények számszerűsíthetőek, statisztikailag elemezhetőek, az így született eredmények megbízhatósága és pontossága meghatározható.¹⁶ Kvalitatív szemléletű kutatási módszerek: az interjú (kérdőíves interjú, strukturált interjú, félig strukturált interjú, mélyinterjú, narratív interjú), a megfigyelés (a jelenség vizsgálata természetes környezetben), a kísérlet

¹⁵ Lengyelne Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 25-30.

¹⁶Hunkár Márta: A kutatás módszertana. p.33-34. In: tankonyvtar honlapja [online] Debrecen: [2023.02.27.] > URL: https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3424/kutatas_modszertan_gyakorlati_jegyzet.pdf?sequence=1

(szándékosan előidézett jelenség és a rá ható változók vizsgálata), a dokumentumelemzés. Kvantitatív szemléletű kutatási módszerek: kérdőív, tartalomelemzés, statisztikai elemzés.¹⁷

A vizsgálati módszerek a kitűzött cél tekintetében lehetnek *tényfeltáróak*, ilyenkor keresztmetszeti felmérés történik (pl.: eredményfelmérések), és lehetnek *törvényszerűségeket kutatók*, melyek hosszmetzeti vizsgálattal végezhetőek el (pl.: elemzések). Az előzőek egyszerű kérdésselvetésekkel dolgoznak, az utóbbiak előnyben részesítik az alkotó jellegű kérdéseket.¹⁸ Ezen megállapítás némi átfedést mutat a kvalitatív- kvantitatív csoportosítással.

V.1.4. Kérdőíves kutatás

A kutatási módszerek közül külön ki szeretném emelni a kérdőíves kutatást, melynek eredményeire szakdolgozatomat építettem. (A lépések ismertetésénél szintén Lengyelne Molnár Tünde és Tóvári Judit jegyzetét követem.)

A kérdőív a kvantitatív szemléletű módszerek közé tartozik, alkalmas a nagymennyiségű írásbeli adatgyűjtésre, ugyanakkor kvalitatívnek is tekinthetjük, attól függően, hogy milyen kérdések kapnak helyet benne, minőségre, vagy mennyiségre, tényekre, vagy törvényszerűségekre vagyunk kíváncsiak. Fontos a kitöltő iránti bizalom, hogy legjobb tudása és szándéka szerint igyekszik segíteni munkánkat.

A kérdőív készítés lépései

1. *Az összegyűjtendő információ meghatározása (a témából, hipotézisből kiindulva)*

2. *Döntés a kérdőív és a kérdések típusáról*

- Kérdésselvetés szerint: explicit (direkt), implicit (közvetett)
- Kérdéstípus szerint:
 - (a) nyílt kérdések (válasz saját szavainkkal);

¹⁷ Hunkár Márta: A kutatás módszertana. p. 37. 41. In: tankonyvtar honlapja [online] Debrecen: [2023.02.27.] > URL:

https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3424/kutatas_modszertan_gyakorlati_jegyzet.pdf?sequence=1

¹⁸ Lengyelne Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 52.

- (b) zárt kérdések (megadott válaszlehetőségek ezen belül: alternatív kérdés: két válaszlehetőség; jegyzékkérdés: több válaszlehetőség);
- (c) félig zárt kérdések (megadott válaszlehetőségek mellett egy szabadon megválaszolható lehetőség);
- (d) anekdotikus kérdések (a válaszadó egy tipikus helyzettel, vagy mondással válaszol);
- (e) projektív kérdések (egy elképzelt szituáció által kiváltott reakcióra kérdez);
- (f) skálába sorolt válaszokat tartalmazó kérdések (grafikus skála: vonalon jelölni az intenzitást, numerikus skála: számmal jelölni az intenzitást, deskriptív skála: táblázatban adott válasz);

3. *A kérdőív elkészítése*, szem előtt tartva az érthetőséget, a kétértelműség, a befolyásolás és a tagadó kérdések elkerülését. Hasznosak azonban a kitöltést segítő egyértelmű instrukciók, a feltett kérdések valamely rendszer szerint egymásutánja.

4. *A kérdőív kipróbálása* (hasonló feltételek mellett, a kutató jelenlétében)

5. *A kérdések felülvizsgálata a szerzett tapasztalatok alapján* (tartalmi, formai, sorrendi, szükségességi szempontból)

6. *A hibák kijavítása, a végleges forma elkészítése*

7. *Mintavétel* (önállóan (zárt válaszadási lehetőség): postai úton, digitális eszközön keresztül; személyes megkereséssel (nyitott válaszadási lehetőség, tehát lehet kérdezni, eligazítást kérni): kérdezőbiztoson, kutatást végzőn keresztül, akiknek pontos feljegyzést kell készíteni a válaszokról)

8. *Adatok feldolgozása* (A zárt és a skálába zárt kérdések feldolgozása könnyebb, hiszen az megadott válaszlehetőségek egyszerűen összesíthetőek, a többi esetben azonban célravezető lehet a kérdések csoportosítása, párosítása, vagy valamely logikai sorrend követése.)¹⁹

¹⁹ Lengyelne Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatica Intézete, 2001. p. 53-68.

VI. KÉRDŐÍVES KUTATÁS

VI.1. A kutatási terv a cél meghatározásától a mintavételig

Kutatásom célja a felderítés és a tájokozódás, mely a jelen helyzetet leírva keresi arra a választ, hogy milyen helye, szerepe, megítélése van a hitoktatásnak a közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységében?

A kutatás menetének megtervezését elsősorban a dolgozat elkészítésnek határideje határozta meg. A rendelkezésre álló időkeretet szakaszokra, mérföldkövekre bontottam, melyben helyet kapott a 1. téma meghatározása, 2. a kérdőív elkészítése, kiosztása, 3. A válaszok begyűjtése, 4. a dolgozat elkészítése.

A téma meghatározásnál az érdeklődési körömet vettem figyelembe, illetve azt a közeget, ahonnan mindennapi tapasztalatim is származnak. Erre támaszkodva választottam ki a megkérdezendők körét, valamint készítettem el a kérdőíveket a „Google Űrlapok” alkalmazás programjával. Két változat készült, igazgatóknak, igazgató helyetteseknek, valamint hitoktatóknak, vallásstanároknak. A beérkező válaszokat a program ennek megfelelően csoportosította. A kérdőíveket a Kaposvári Tankerületi Központ általános iskoláinak vezetőségéhez, illetve az azokban tanító hitoktatókhoz juttattam el online formában, kiegészítve a listát a körzetben lévő egyházi fenntartású intézményekkel. A válaszadás anonim módon történt. A kitöltésre két hetes határidőt szabtam, melynek lejáratkor emlékeztetőt küldött a rendszer azokra az email címekre, ahonnan nem érkezett válasz és további egy hét késedelmi időt adott. Hatvanöt igazgatót/ igazgató helyettes és hetvennégy hitoktatót/ vallásstanárt kerestem meg. Az előbbiekről huszonnégy válasz, az utóbbiakról harminchét válasz érkezett. A válaszadás azok részéről, akik visszaküldték a kérdőívet aktív volt, mivel néhány kivételtől eltekintve határidőn belül megérkeztek a visszajelezések. Egyetlen nehézség akadt a nyomkövethetőség szempontjából, mégpedig az, hogy a kérdőívek az intézmények, egyházközségek, felekezetet hivatalos címekre érkeztek, ugyanakkor a megkérdezettek a válaszadásra sok esetben a privát fiókjukat használták, így az emlékeztető emailek olyan címre is kimentek, ahonnan már jött válasz. A kérdőíves kutatásnak költsége nem volt, az időkorlát szem előtt tartása volt a legnagyobb feladat, továbbá annak mérlegelése, hogy a második, póthatáridő lejárta után próbálkozzak-e még további megkeresésekkel, vagy a meglévő válaszokkal dolgozzak? Figyelembe véve azt, hogy adódhattak technikai problémák, melynek során a

kérdőívek nem jutottak el a megkérdezendőhöz, a válaszadással nem élők száma is tekinthető véleménynyilvánításnak.

A hipotézisem felállításánál- mely személyes tapasztalatomon alapul- alapvetésként fogalmazható meg, hogy jelentős értékválsággal küzdő világunkban a felnövekvő generációk szempontjából fontos, hogy kiemelt hangsúly essen az alapvető emberi értékekre, hagyományainkra, keresztyén identitásunkra, nemzeti öntudatunkra. Ennek segítségével, elmélyítésében eszközként szolgálhat a hit-és erkölctan tantárgy oktatása, mely akkor képes feladatának betöltésére, ha nem idegen testrészként kapcsolódik a közoktatási intézményhez, hanem annak szerves részeként vesz részt küldetésében, mindennapjaiban, segítve, támogatva, kiegészítve annak munkáját.

Az érintett témában korábban kutatás, adatgyűjtés, összehasonlító vizsgálat nem történt, így a dolgozat elkészítésénél csak saját tapasztalataimra, valamint a mintavételből származó ismeretekre támaszkodhattam.

Az adatgyűjtéshez használt kérdőívek a kvantitatív és a kvalitatív szemléletmód ötvözésével készültek, mennyiségi és minőségi mutatókat egyaránt vizsgálva. A kérdések a két íven párhuzamosan haladva vizsgálják az iskola vezetőségének és a hitoktatást végzőnek az álláspontját az adott témában. A kérdésfelvetés explicit módon történik, nyílt, zárt és félig zárt kérdések használatával. A kitöltést rövid magyarázat, feladatismertetés segítette. A kérdések logikai sorrendje a jelen helyzet megismerése után a jövőbeni lehetőségek feltérképezését követi nyomon.

A végleges változat kiküldése előtt próba jelleggel, tíz fő részvételével (a célcsoportból) a kérdőív kitöltésre került. Erre nem csak a kérdések felülvizsgálata miatt volt szükség, hanem a „Google” program megbízhatóságának szempontjából is. Ezt követően került kiküldésre a végleges változat. A mintavétel online formában, email postafiókon keresztül, digitális eszközön történt. A válaszokat a „Google Űrlapok” alkalmazás gyűjtötte össze.

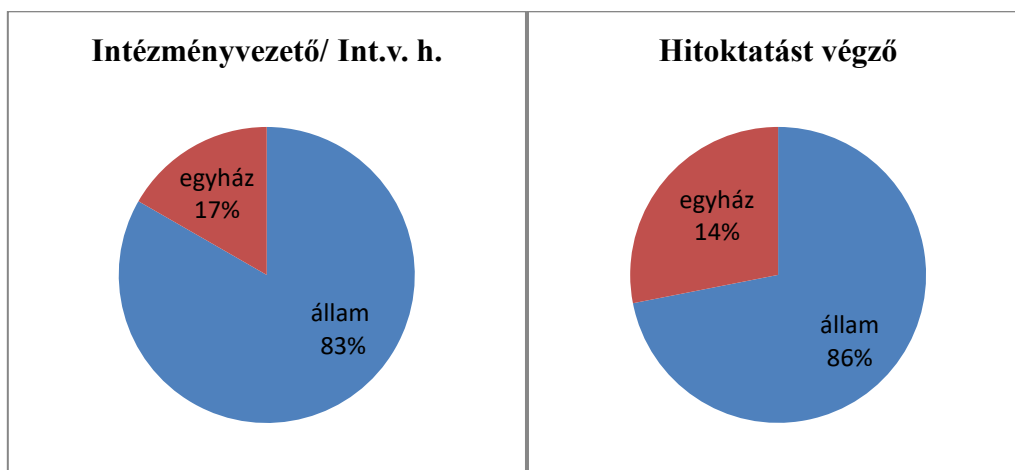
VI.2. Adatok feldolgozása/ kiértékelése

A vegyes kérdéstípusok használatából adódóan egységes feldolgozási módszer nem lehetséges és a kutatás szempontjából sem kielégítő, ezért a két kérdőív megegyező/ hasonló

kérdéseire adott válaszokat párhuzamosan, kérdéskörönként (a kérdéskör sorszáma nem azonos a kérdések számával) vizsgálom, egymással is összevetem. Tehát nyílt kérdésnél az intézményvezetők adott kérdésre érkező válaszait kiértékelem, ugyanezt teszem a hitoktatói válaszokkal, majd amennyiben lehetséges a kettőt összevetem, hiszen így kapható teljes kép. Zárt és félig zárt kérdésnél %-os értékben jelölöm a választ rövid szöveges értékeléssel kiegészítve.

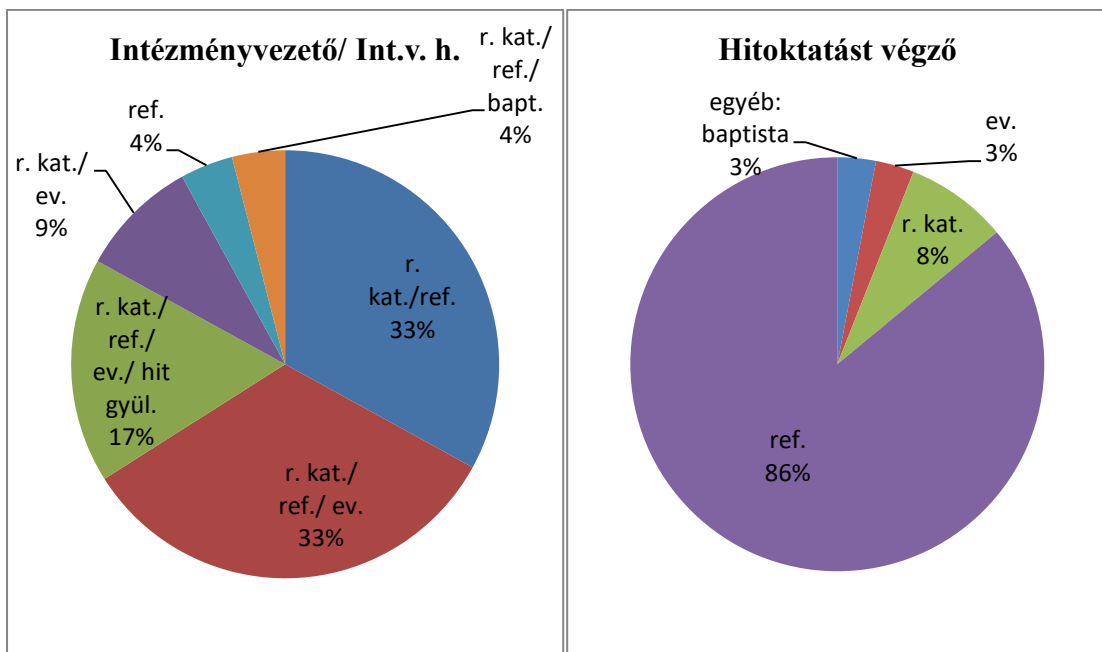
Az **első kérdések** mindkét kérdőívben arra vonatkoznak, hogy ki az érintett intézmény fenntartója? Az állam, egyház, alapítvány, egyéb felsorolásból lehetett választani.

Az válaszok mindkét fél részéről megközelítőleg azonos eredményt hoztak. A kapott százalékarány betekintést enged az állami és egyházi fenntartásban lévő intézmények arányába is.

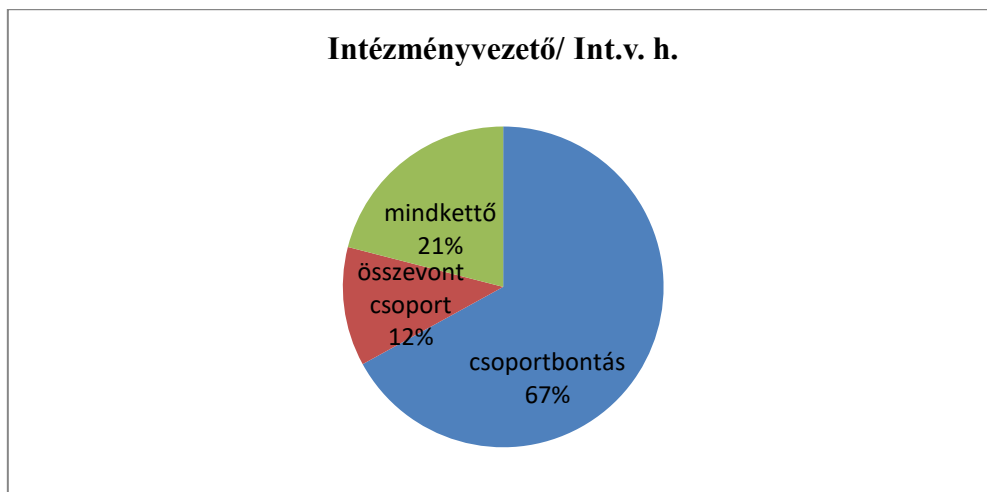

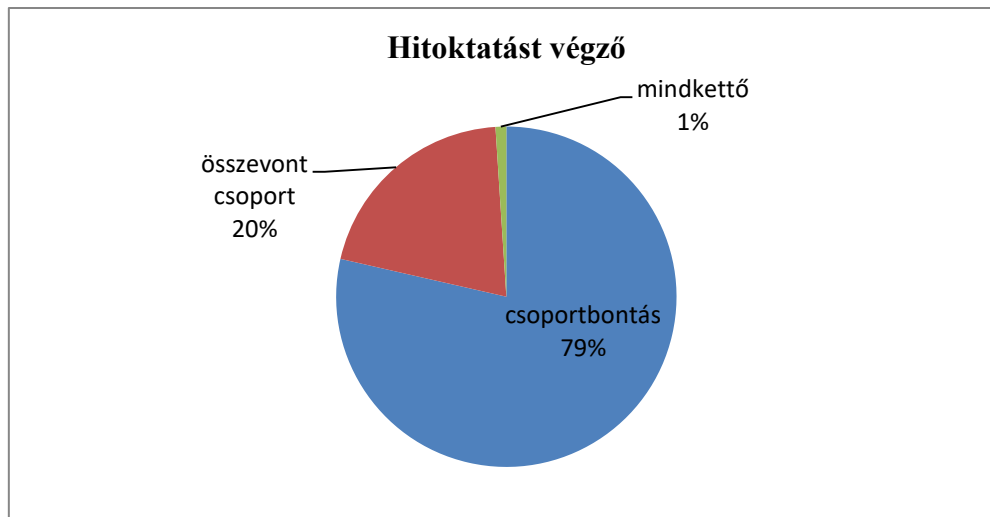
A **második kérdések** arra keresik a választ, hogy mely egyházak képviseltetik magukat a hitoktatásban? Római katolikus (r. kat.), református (ref.), evangélikus (ev.) és egyéb kategória közül lehetett választani. Ebben kérdéskörben nincs lehetőség a válaszok párhuzamba állítására, hiszen a különböző egyházi jelenlét nincs kapcsolatban az egyházakat képviselő hitoktatók válaszadási kedvével. Mindazonáltal elmondható, hogy a válaszadó intézmények mindegyikében megoldott a hit-és erkölcsstan oktatás. Római katolikus hit-és erkölcsstan óra egy kivételével, református pedig kettő kivételével mindegyik intézményben van. Evangélikus tizennégyben, hit gyülekezete négyben, baptista pedig egyben van.

A hitoktatást végzők közül a reformátusok részéről érkezett vissza a legtöbb kérdőív. Személyes érintettségem révén őket volt a legkönnyebb felkérni a válaszadásra. A katolikus hitoktatókat egy szerzetes testvér közreműködésével a hitoktatási központjukon keresztül kerestem meg, de csak három visszajelzés érkezett. A baptista felekezetből hasonló megkeresés útján egy válasz érkezett, az evangélikusból szintén. A hit gyülekezete nem élt a válaszadás-sal.

A **harmadik kérdések** arra vonatkoztak, hogy osztályonkénti csoportbontásban, vagy összevont (több évfolyam együtt) csoportban történik az oktatás?

A hit-és erkölcsstan órák az intézmények jelentős hányadában osztályonkénti csoportbontásban kerülnek megtartásra. Összevonásra legfeljebb a párhuzamos évfolyamokon kerül sor. Egy iskolán belül mindkét változat csak akkor fordul elő, ha több egymástól eltérő évfolyam összevonásáról van szó. Ennek oka az alacsony tanulólétszám, valamint a tanterem hiány. A válaszokból tehát kitűnik, hogy a többi tantárggyal megegyező módon szervezik a hit- és a lehetőségekhez mérten csoportbontást biztosítanak, így minden évfolyam a saját tanmenetének megfelelően sajátíthatja el a tananyagot.

A **negyedik kérdéskör** három kérdést foglal magában arra keresve a választ, hogy milyen megítélése van a pedagógusok/ szülők, diákok/ hitoktatást végző meglátása alapján a hit-és erkölcsstan oktatásnak? Az első kettőre az intézményvezetőktől érkezett válasz, a harmadikra a hitoktatóktól.

Pedagógusok: Az intézményvezetők részéről háromféle tartalommal érkezett válasz a pedagógusok hozzáállását illetően: negatív, pozitív, semleges/tartózkodó megítélés.

Akik elutasítóak a tantárggyal kapcsolatban elsősorban az óraszám növekedésére hivatkoznak, valamint külső kényszernek tekintik a tantárgyat, mellyel a diákokat terhelik. „*Jobb lenne, ha nem erőszakolnák rá a gyerekekre, és mindenki maga dönthetné el, hogy szakkör jellegűen szeretne-e tanulni hit- és erkölcsstant!*” Ezen vélemény képviselői a szakköri kereteket elégségesnek látják a tárgyat illetően, valamint az irodalom és történelem órán való ismeretadást.

A pozitív megítélésben részesítők szerint a hit-és erkölcsstan a gyermeket személyiség-fejlődésének fontos része. *„Rendkívül fontos, a többi tantárggyal egyenlő súlyú, sokaknál a legfontosabb, az intézményi nevelés fontos alappillére, a tanulók személyiségformálásnak fontos része.”* *„A hit- és erkölcsstan oktatást mindenki, szabadon, saját belátása szerint választhatja. Természetesen a szülő, gondviselő döntése alapján. Tiszteletben tartjuk, ha a tanulóink ezt választják. Igyekszünk a vallásuknak megfelelő oktatásban való részvételt biztosítani.”* Örömmel veszik tehát a vallásos nevelés lehetőségét. Meghatározónak tekintik egyes intézmények mindennapi életére, küldetésére nézve.

A tartózkodók nem indokolták válaszukat.

Szülők, diákok: Az intézményvezetők többsége úgy véli, hogy a hitoktatást választók számára, legyen az szülő, vagy tanuló jelentőséggel bír a tanóra és fontosnak tartják, egyrészt nevelő jellege, másért keresztény/keresztényen hagyományaik megőrzése szempontjából. *„Igénylik, tisztelik, megbecsülik az oktatókat.”* *„Aki résztvevő annak fontos. Ha helyettesít a hitoktató, szívesen fogadják a gyerekek.”*

Azok, akik sem az erkölcsstant, sem a hit- és erkölcsstant nem választanák, többlet terheknek tekintik.

Két válaszadó írta azt, hogy tartózkodik, az egyik információhiányra, a másik érdeklenségre hivatkozott.

Hitoktatást végző: Pozitív és negatív tartalmú válaszok születtek a kérdésre, a negatív javára. *„Megosztó. Általánosságban mégis a negatív felhangok a gyakoribbak. Fölöslegesnek tartják, olyan plusz órának, amely tanártól, diáktól elvesz időt, energiát.”* A hitoktatást végzők úgy vélik, hogy az intézményekben *„töltelék tantárgyként”*, felesleges, plusz óráként tartják számon a hittant. Úgy gondolják, hogy az intézmények nem tudnak mit kezdeni a tantárggyal. Annak tartalmával, küldetésével nincsenek tisztában, ezért sok esetben tartózkodóak, nem kérdeznek, érdektelenek.

A válaszadók egyharmada írta csak, hogy hasznos a tantárgy, pozitív a megítélése. Különösen az egyházi iskolában tanítók jelezték, hogy a hit-és erkölcsstan óra különös hangsúlyt kap a mindennapokban. A diákok különbségtétel nélkül a többi tantárggyal egyenrangúként ismerik meg és fogadják el.

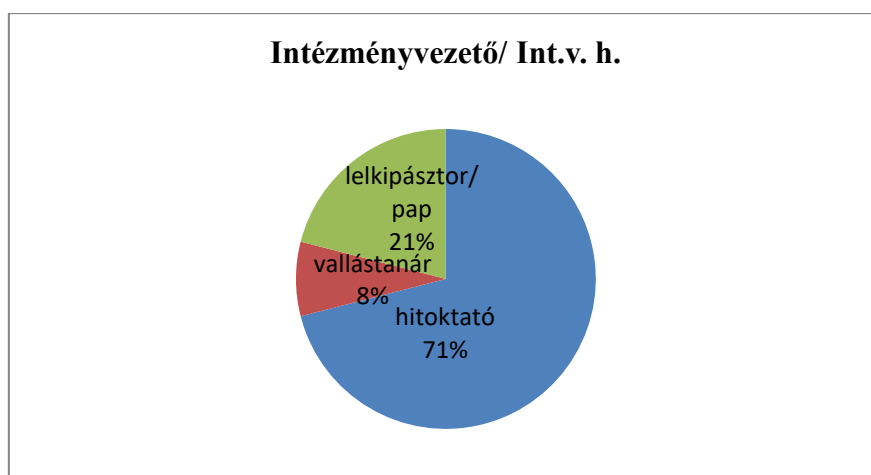
Az **ötödik kérdéskör** a hitoktatók intézményi jelenlétének megítélésére kérdez rá.

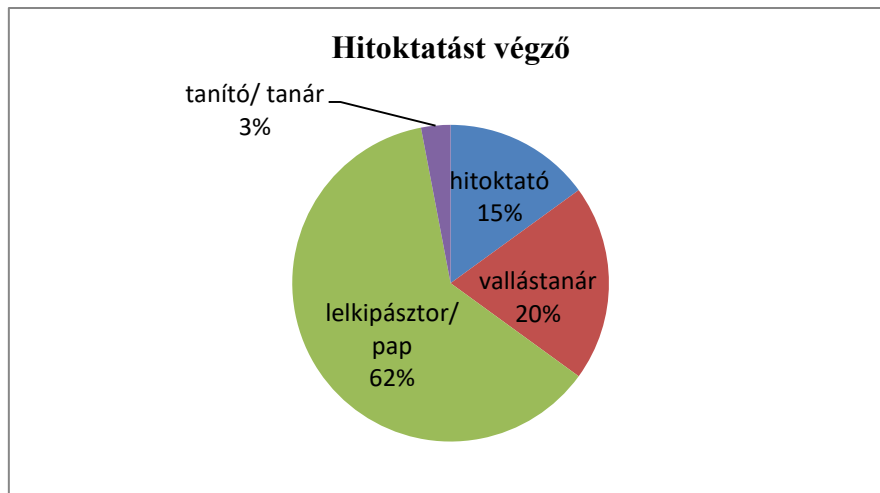
Az intézményvezetői válaszok emberi és gyakorlati megközelítésről tanúskodnak. Helyettesítés szempontjából nem szerencsés a hitoktatók jelenléte, mert hiányzás esetén plusz terhet rónak a kollégákra, különösen akkor, ha távollétüket nem jelzik időben. Valamint egy igazgató számol be egy fegyelmezési problémáról („*A személyekkel nincs probléma, bár az órarend készítésénél az iskolának kell megoldania az ő órájuk beillesztését is. Azt viszont felháborítónak tartom, amikor a hitoktató nem tud rendet tartani, a gyerekek óra alatt rongálnak, hangoskodnak.*”) és ugyancsak egy tartózkodik a válaszadástól. A többiek a hitoktatók jelenlétének pozitív hatásáról, fogadtatásáról számolnak be. Általánosságban elmondható, partnerként kezelik őket és igyekeznek a tiszteletteljes kapcsolat kialakítására. „*Kifejezetten jó partnerség van, egyéb rendezvényeinkre is meghívást kapnak.*”

A hitoktatást végzők arról számolnak be, hogy jelenlétük sok esetben elfogadott, támogatott, tiszteletteljes, sokszor baráti, ugyanakkor nem tekintik kollégának őket, sőt vannak, akik nem érzik a tanári kar részéről az együttműködési szándékot sem. „*Semleges, mivel nem tagja a testületnek, gyakran megfélelkeznek róla.*”

Mindkét fél válaszából egyértelműen kitűnik- kapcsolódva az előző kérdéskörhöz is,- hogy a tantárgy és a tantárgyat tanító személy megítélése között éles határ húzható. Míg a tantárgy okoz némi technikai nehézséget (tanterem, óraszám, helyettesítés), addig a hitoktatói jelenlétet az esetek többségében támogatott. Egyetlen kitétel nem valósul meg, amit több hitoktató is sérelmezett, a befogadás.

A **hatodik kérdéskör** a hitoktató iskolai végzettségét vizsgálja. A válaszadók a hitoktató, vallástanár, lelkipásztor/ pap, tanító/ tanár, szerzetes, egyéb válaszok közül választhattak.

A választható lehetőségek aránya teljesen eltér a két megkérdezett csoport esetében. A hitoktatást végzőknél a lelkipásztor/pap, vallástanár, hitoktató, tanító/tanár a sorrend. Mivel nem azonos intézmények vezetői és hitoktatói válaszoltak, ezért lehetséges, hogy az igazgatók iskoláiban valóban elsősorban hitoktatók látják el a feladatot, de az is lehet, hogy nincsenek pontos adataik a hitoktatást végzők iskolai végzettségéről. A törvényi hivatkozás alapján elmondható, hogy „*A hitoktatónak, hittantanárnak egyházi felsőoktatási intézményben szerzett hitoktatói vagy hittantanári, vagy más, a hitélettel kapcsolatos felsőfokú képesítéssel és az illetékes egyházi hatóság megbízásával kell rendelkeznie.*”²⁰ Tehát a lelkipásztori/papi oklevél/diploma is feljogosít a hitoktatás ellátására 8. osztállyal bezárólag.

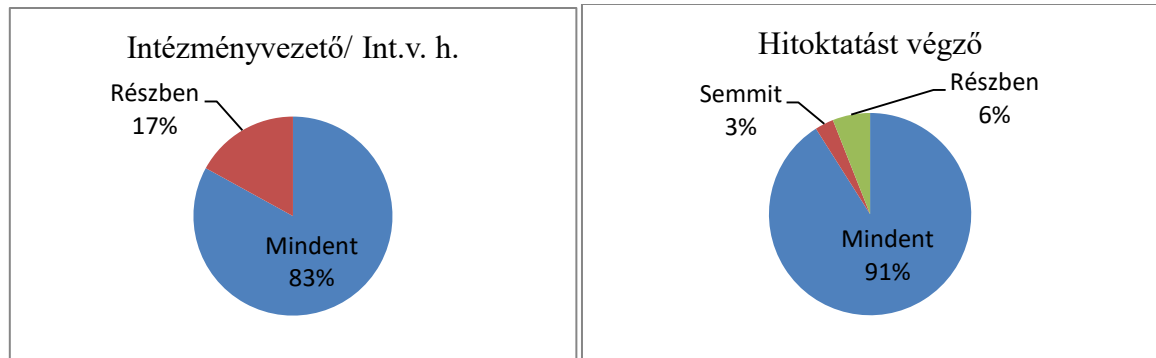
A **hetedik kérdéskör** ugyanazon kérdést vizsgálta mindkét kérdőívben: milyen az intézmény, a kollégák, a vezetés kapcsolata a hitoktatást végzővel?

Erre a kérdésre némiképp az ötödik kérdéskörrel összecsengő válaszok születtek, bár ott a hitoktatást végző intézményi jelenléte után érdeklődtem, nem a személyes kapcsolatok iránt.

A hitoktatóval való kapcsolatot mind a két csoport pozitívan ítélte meg. A legtöbben „*jónak, kiválónak, kiegyensúlyozottnak, együttműködőnek, problémamentesnek, alkalmazkodónak, tiszteletteljesnek*” nevezték. Csupán egy hitoktatói válasz beszél „*semleges, távoli*” kapcsolatáról. A válaszokból kitűnik, hogy a hit-és erkölcsstan órával kapcsolatos esetleges ellenérzések nincsenek hatással a hitoktatóval való jó kapcsolatra.

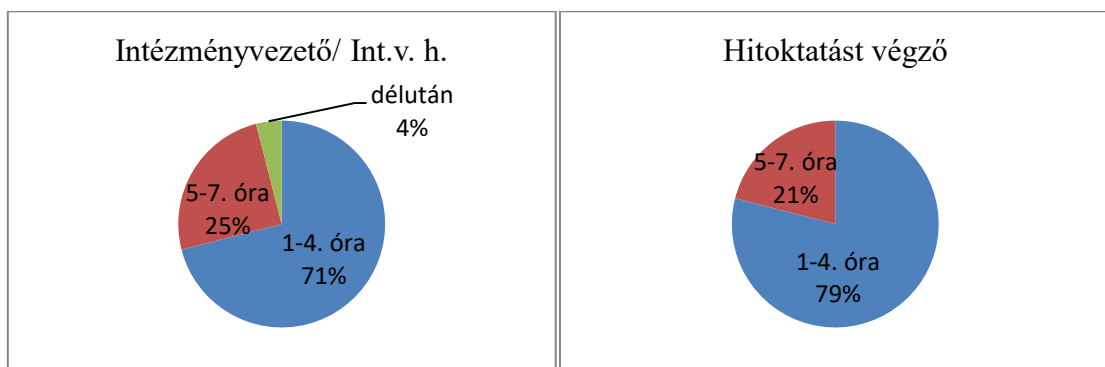
²⁰ Magyar Közlöny 2011. évi 162. szám. p.39642. 35.§. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/bd8a7578b57c1fd43543611ced280da245856c80/megtekintes>

A **nyolcadik kérdéskör** a hit-és erkölcsstan óra tárgyi feltételeinek (tanterem, internet, digitális eszköz, stb.) biztosítására kérdez rá.

A felmérés szerint az intézmények nagy része mindent a hitoktatók rendelkezésére bocsát, amire szükségük van. Öten válaszolták azt, hogy részben adottak csak a lehetőségek. Egy hitoktató jelölte meg azt, hogy az intézmény semmit nem biztosít és jelezte kiegészítésként, hogy ezért a parókián (gyülekezeti teremben) tartják a hit-és erkölcsstan órákat. Ahogyan azt fent olvashatjuk, erre a törvény lehetőséget biztosít.

A tanóra tárgyi feltételeinek rendelkezésre bocsátása mellett a tantárgy órarendben való elhelyezése is árulkodik annak megbecsüléséről. A **kilencedik kérdéskör** három időintervallum megadásával és az azokra adott válaszokkal enged további betekintést a tantárgy megítélésébe.

A hit-és erkölcsstan órák háromnegyed részben az első négy órában kerülnek megtartásra. Egynegyed részben sorolják azok az ötödik- hetedik órába, délután pedig csak egy intézményben van.

Az előző kérdéskörhöz kapcsolódva a **tizedik** a hit-és erkölcsstan órák időbeni besorolásának szempontjait tekinti át.

Az igazgatók válaszaik szerint a hittan órák időpontjának elhelyezését négy tényező határozza meg. Elsősorban a hitoktatást végzők időbeosztásához alkalmazkodnak az intézmények, törekedve arra, hogy az adott időpont valamennyi felekezet képviselőjének alkalmas legyen. Másodsorban az órarend kialakítását, a tanulók elfoglaltságait tartják szem előtt, majd az erkölcsstan órákkal való párhuzamba állítást, valamint van olyan intézmény, amely saját megítélése alapján állít fel fontossági sorrendet. Ennek mibenléte nem került részletezésre.

Kivételezett helyzetben vannak az egyházi iskolák, melyek főállású vallásstanárokat, hitoktatókat foglalkoztatnak, akik bármikor rendelkezésre állnak, mindazonáltal megjegyzi, hogy az órarendjük kialakításánál szem előtt tartják más a felekezetek hitoktatóinak időbeosztását. *„Intézményünkben a református hittan oktatását saját hitoktatók, lelkészek végzik. A katolikus és evangélikus hittant külsős lelkész és hitoktató tartja. Az órarend elkészítésénél először a külsős óraadókhöz alkalmazkodik az iskola.”*

A hitoktatást végzők az intézményvezetőkhez hasonlóan nyilatkoztak. A tantárgy órarendi besorolását a hitoktatók szabad időkerete határozza meg elsősorban. Erre azokban az esetekben különösen is szükség van, ha a hittan tanár több iskolában is tanít. Meghatározó még ezen kívül az erkölcsstan órák órarendi elhelyezkedése, a többi tanóra beosztása (akár különbséget téve alsó és felső tagozat között), valamint a más felekezet hitoktatójának időbeosztása. Van azonban arra is példa, hogy különösebb egyeztetés nélkül a hitoktató készen kapja a beosztást és arra is, hogy évek óta ugyanaz a jó gyakorlat folytatódik.

A **tizenegyedik** kérdéskörben arra kerestem a választ, hogy a kötelező feladatokon kívül vannak-e közös programok, megmozdulások, élethelyzetek, melyekben kikérik a hitoktató véleményét, és ha igen, melyek ezek?

Hét intézményben nem számítanak a hitoktató jelenlétére, vagy véleményére és nincsenek közös programok, az igazgatók beszámolója alapján. Ez a válaszadó iskolák egynegyedét jelenti. Háromnegyed részben azonban nagyon változatos módon vannak jelen. Kétféle formát különböztethetünk meg. Vannak esetek, amikor a hitoktató csak meghívott vendég, de

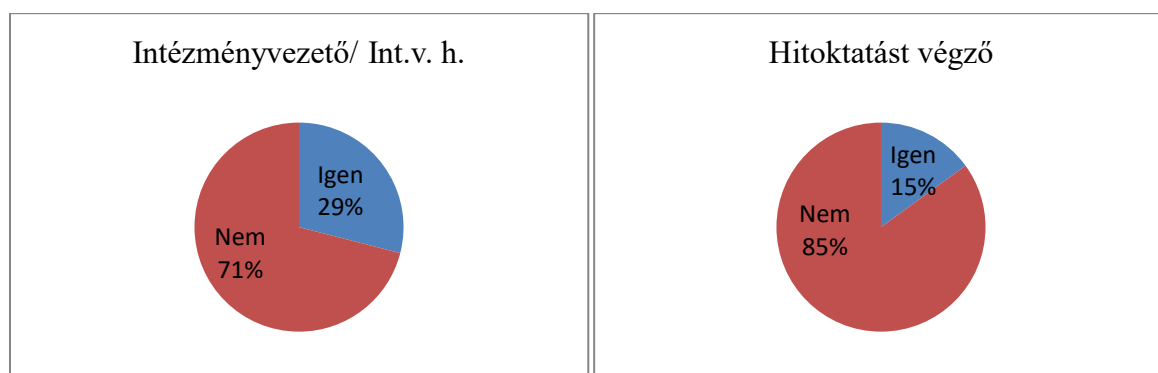
az esetek többségében szerves részvevője a programnak, vagy ő maga az alkalom szervezője. Számítanak meglátásaira akár a tanulókkal (magatartási, mentális nehézségek feltérképezése, megoldása), akár a rendezvényekkel kapcsolatban.

A hitoktatóknál más arány mutatkozik. A válaszadók egyik fele számol be arról, hogy nincsenek közös programok, megmozdulások, élethelyzetek az adott intézményekkel. A másik fele viszont aktív szolgálatot végez. Részt vesz ünnepeken, osztályozó értekezleteken, tantestületi kiránduláson, karácsonyi vacsorán, év végi ebéden, lelkipásztor diákokat és pedagógust egyaránt, alkalmakat szervez. *„Ha megváltozik egy diák viselkedése, és van kapcsolódásom a családhoz, az osztályfőnökkel konzultálunk a diák megértése, segítése érdekében. Egyelőre közösen szervezett programok nincsenek, de minden iskolai ünnepélyre személyesen is hívnak, és szeretek részt venni karácsonyi műsoron, nemzeti ünnepi megemlékezéseken.”*

Az egyházi iskolákban ünnepi istentiszteleten szolgál, diáknapot, versenyt szervez, kapcsolatot épít a családok és az iskola között, a mindennapok aktív résztvevője a hitoktató.

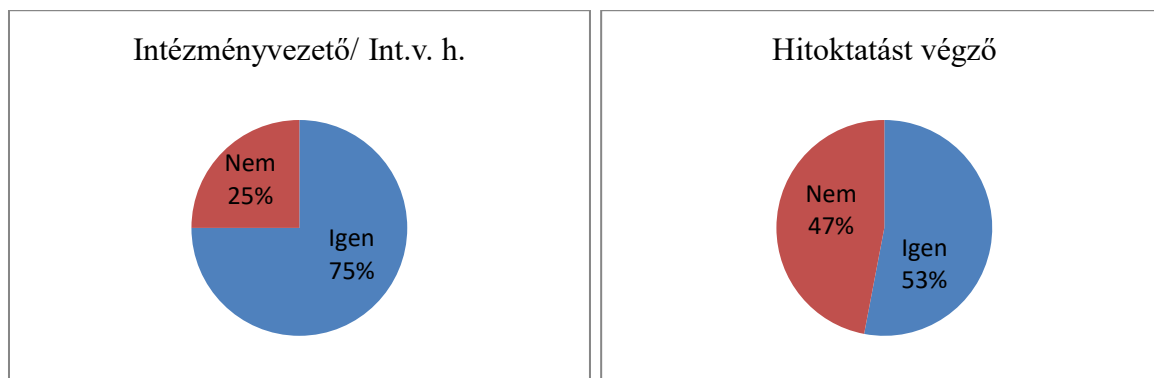
A következő, **tizenkettedik kérdéspár** a tantestületi értekezleteken, megbeszéléseken való részvétel arányát méri.

Mind az intézményvezetők, mind a hitoktatókat végzők úgy nyilatkoztak, hogy a hitoktatók általában nem vesznek részt az értekezleteken, megbeszéléseken. Ennek két oka lehet: nem kapnak meghívást, vagy valamilyen más okból nem mennek el.

Az előző kérdéskörre valamelyest magyarázatként szolgál a következő, **tizenharmadik**, mely azt kutatja, hogy a hitoktató megfelelő információval rendelkezik-e az intézmény mindennapi életét illetően?

A válaszokból kitűnt, hogy a hitoktatókat 50-75%-ban értesítik az intézmények az aktualitásokról. Ennek alapján általánosságban elmondható, hogy a távollét oka nem információhiány, hanem valamely más ok.

A **tizennegyedik kérdéskör** három kérdést ölel fel. Ezek a kutatás központi kérdései is tekinthetők, hiszen a hit-és erkölcsstan létjogosultságát, az intézményekben betöltött szerepét járják körül arra keresve a választ az intézményvezetők között, hogy milyen pozitív és milyen negatív hozadéka van a tantárgynak az iskolák életében?

A válaszadók jelentős többsége a kötelezően választható hit-és erkölcsstan bevezetésével kapcsolatban pozitívumnak tartotta és kiemelte, hogy a tanulók számára fontos a vallással való találkozás, az erkölcsi nevelés, az ismeretszerzés, valamint a közösségépítés. Továbbá az intézmények szempontjából is jótékony hatású, hiszen bővül az iskola kapcsolatrendszere, kielégítésre kerül egy plusz szülői elvárás, igény.

Az igazgatók negyede nyilatkozott csupán úgy, hogy a hitoktatás bevezetésének csak negatív hatása van. Ők nehézségnek tartják a gyakori hitoktatóváltást, a plusz órából adódó tanterem hiányt (a korábbi egy tanóra helyett a felekezeti hittanok, valamint az erkölcsstan óra miatt párhuzamosan minimum kettő, de akár három, vagy négy tantermet kell biztosítani), a megnövekedett adminisztrációt, illetve szó esik arról is, hogy a hitoktatás frontális módon történik, ily módon nem hoz módszertanilag újat. Egy intézményvezető pedig arról számolt be, hogy hiányosak a tanulók bibliai ismeretei. *„Például amikor irodalom órán a Bibliáról tanulunk, vagy egyházi ünnepek kerülnek szóba, alig vannak ismereteik a diákoknak, pedig járnak hittan órára.”*

A hitoktatást végzőknek összevont formában tettem fel ugyanezt a kérdést, mely szerint formálja-e, ha igen, hogyan a hit-és erkölcsstan oktatása az intézmény működését?

A válaszok több mint fele azt mutatja, hogy a hitoktatók vagy nem tudják, vagy úgy vélik, hogy nincs jelentősége a tantárgy bevezetésének az iskola működésére nézve. A fennmaradó tizenöt hitoktató szerint a tiszteletadás, a közösségépítés és a személyes kapcsolatok területén mutatkozik pozitív elmozdulás, melyet nagyban befolyásol a hitoktatást végző személye. Továbbá azokban az intézményekben, ahol a hitoktatónak lehetősége van a szülők előtt is megjeleníteni- szülői értekezleten, ünnepélyeken, tantárgyi versenyen, évnyitón, évzárón – és látják az iskolával való jó kapcsolatát, nő az intézmény pozitív megítélése.

Érdekes módon a hit-és erkölcsstan tantárgy- a korábban megjegyzett nehézségek ellenére- sokkal nagyobb jelentőséggel bír, jobb a megítélése az intézményvezetők között, mint ahogyan azt a hitoktatást végzők tapasztalják. Talán mindkét fél számára további előnyökkel járna, ha tapasztalataikat, kéréseiket, esetleg elvárásaikat egymás tudomására hoznák, ezáltal is segítve a munkakapcsolat javulását.

A korábbi kérdések a hit-és erkölcsstan tantárgy közoktatási intézményekben betöltött szerepét, helyét, megítélését szubjektív módon vizsgálták. A **tizenötödik kérdéspár** a törvényi keretekre összpontosít és arról gyűjtött információt, hogy a tárgy milyen formában jelenik meg az iskola pedagógiai programjában?

A válaszok többsége a törvényi szabályozásra hivatkozik a kérdéssel kapcsolatban, némelyek viszont bizonytalanságot sejtetnek annak tekintetében, hogy a tantárgynak milyen formában kell megjelennie az iskola hivatalos dokumentumában. Két válaszadó volt, akinek az intézményében nem szerepel a tantárgy semmilyen dokumentumban. Egy intézményvezető írta csupán, hogy a „*helyi tantervben*” található meg.

A hitoktatást végzők egynegyede nem tudja, hogy miként szerepel a tantárgy az iskola pedagógiai programjában. A fennmaradó háromnegyed a törvényi szabályozásban foglaltakra hivatkozik.

Az utolsó előtti **tizenhatodik kérdéskört** egyben gondolatindítónak is szántam. A kérdőíven végighaladva lehetőség nyílt arra, hogy a válaszadók valamelyest elmélyüljenek a közoktatási intézmények és a tantárgy egymáshoz való viszonyának vizsgálatában, értelmezzék, elemezzék a fennálló helyzetet, leszűrjék következtetéseiket és esetlegesen elgondolko-

zanak azon, hogy a jövőben milyen célok megvalósításánál tartanak fontosnak a hitoktató és az közoktatási intézmények közötti együttműködést?

Az intézményvezetők egyharmada nem tudott válaszolni, vagy nem tartotta őt érintőnek a válaszadást- „*Én már nem tervezek, mert nyugdíjba vonulok.*”-, illetve egy válaszadó nem támogatta az iskolai hitoktatást. „*Mint írtam, én ezt minden egyház saját ügyének tartom, és az iskolai oktatásból kivenném.*”

Kétharmad részben azonban nagyon változatos palettán mozogtak a feleletetek, javaslatok: „*El tudom képzelni, hogy intézményi szinten olyan projekteket indítsunk, amely érinti a hit- és erkölcsstan témáit.*” „*A szülőkkal való kapcsolattartást el kellene kezdeni.*” „*A tanulók lelki egészségének fejlesztése, társadalomba való beilleszkedés, tolerancia segítése.*” „*Beiskolázás szélesítésében számítunk a segítségére.*” „*Közös programok, kirándulás.*” „*Tanulók részére: önismeret, szeretet, együttélés, elfogadás fontossága stb. műhelymunkákban.*” „*A nevelési elvek, a pedagógiai program és a házirendben foglaltak a hittan órákon is érvényesüljenek.*” „*Konfliktusok kezelése, szociális helyzet javítása.*” „*Annak tudatosítása, hogy a lelkész elérhető, megkereshető diákok, tanárok és szülők számára is.*” „*Nyugodt, békés, szeretetteljes, elfogadó légkör megteremtése.*”

Továbbá egy intézményvezető nem változtatnak a bevett és jól működő gyakorlaton.

A hitoktatást végzők részéről minden válaszban megfogalmazódott a fennálló kapcsolatok mélyítésének az igénye. Vannak, akik csak a mindennapokat könnyítő lépések megtételére várnak pl.: információátadás, órarendi alkalmazkodás. Mások viszont szorosabb együttműködésre, egymás készségeinek a közös cél (diákok érdekeinek szem előtt tartása) érdekében való használatára helyeznének nagyobb hangsúlyt. Ide tartozik az erkölcsi nevelés, hitmélyítés, lelkigondozás, nyílt óra tartásának lehetősége, különböző pedagógia módszerek bevezetése, újdonságok sokrétű használata, meglévő jó kapcsolat fenntartása, versenyek szervezése, szülői kapcsolattartás, vendégtanárként való jelenlét támogatása (pl.: irodalom és történelem órán a Biblia, vagy a reformáció témakör tanításakor).

„*A gyerekek lelki problémáinak megoldásában jobban vonjanak be, ennek érdekében szorosabb kapcsolat az osztályfőnökökkel. Jó lenne, ha például történelemórán és irodalomórán a Biblia oktatásánál „vendégként” ott lehetne a hitoktató is.*”

„*Az egyik iskolában a kötelezően választható hit- és erkölcsstan tantárgy bevezetése idején volt egy szokás, hogy a leendő elsősök szüleinek tartott szülői értekezleten röviden a*

hittanoktatók is bemutatkozhattak. Ez a szokás leépült. Talán azt lehetne célul kitűzni, hogy a nyílt napok alkalmával a hittan óra is megtekinthető legyen a felekezetnek megfelelően, kisebb létszámmal (tekintve, hogy a helyiségek, ahol tanítunk, nem nagyok.) Bizonyos esetekben az iskolapszichológus és a hitoktató párbeszéde, konzultációja is gyümölcsöző lehet.”

„Etikai kérdésekről gyermekekkel való közös beszélgetések, nem csak a hittanosokkal, így akár egy-egy osztályfőnöki órára való meghívás. A angolszász kultuszok visszaszorítása, helyette a magyar kultúrába illeszkedő népszokások beemelése, ha van a hitoktató személynek más pedagógiai területen szakmai tapasztalata (pl. fejlesztés, játékpedagógia, irodalom-, mese-terápia, mentálhigiéné, lelkigondozás stb.), annak beemelése az intézmény hétköznapi működésébe.

Az utolsó **tizenhetedik kérdéskörben** a kérdőívre való reflektálást helyeztem a középpontba, mintegy lezárásaként a mintavételnek. Az igazgatóktól arra a kérdésre vártam választ, hogy változtatott-e a kérdőív kitöltése a hit-és erkölcsan tantárgyról korábban alkotott véleményükön?

Az intézményvezetők nagy része hasznosnak tekintette mindennapi munkájára nézve a kérdőív kitöltését. Többen beszámoltak arról, korábban a hittannal még nem foglalkoztak ennyit, nem gondolták végig, hogy bármilyen hatással is lehet az iskolában zajló mindennapi munkára. Nem mérlegelték a hitoktató jelenlétének hasznosságát se és minden partneri gesztus ellenére mégis csak kívülállóként tartották számon őket. Mindezek tükrében többen is megfogalmazták, hogy hatékonyak és mindenképpen továbbgondolandónak tartják a tantárggyal való áthatóbb foglalkozást, megkeresve azokat s közös pontokat, ahol tartalmilag más tantárgyakhoz kapcsolható, ezáltal is bővítve a diákok ismereteit.

Ahogy az már a korábbi kérdéseknél elhangzott, itt is született két válasz, amely nem tartotta „relevánsnak” a kérdésfelvetést, ezt indoklással nem támasztották alá. Három intézményvezető véleményén pedig nem változtatott a témával való foglalkozás.

Az egyházi iskolák vezetői egybehangzóan azt írták, hogy a kérdőív rájuk nézve sem volt felesleges, mivel elgondolkoztak azon, hogy hogyan lehetne még nagyobb hangsúlyt adni a tantárgynak és miként lehetne a különböző felekezetű hitoktatókat, akik az iskolában szolgálnak egy közösséggé formálni, amely egymással együttműködve mind nagyobb szerepet vállalhatna az iskolai programok kitalálásában és szervezésében.

Az iskolaigazgatókhoz hasonlóan a hitoktatást végzőket is reflexióra hívtam az utolsó kérdéskörrel. Azt kérdeztem tőlük, hogy változtatott-e a kérdőív kitöltése a hitoktatásról, annak szerepéről, a közoktatásban elfoglalt helyéről, valamint saját szerepükről alkotott véleményük? Milyen irányban?

A hitoktatók kivétel nélkül hasznosnak találták a kérdőív kitöltését, mely munkájukra nézve az összegzés jó eszközéül szolgált. Fontosnak tartották a nehézségek megfogalmazását, a kitörési pontok, lehetőségek felvázolását. *„Az estleges negatív fogattatás sem szabad, hogy meghátrálásra sarkalljon”* - jegyezte meg egyikük.

A válaszokból kitűnik, hogy a hitoktatók tanítói feladatukat küldetésként élik meg és ennek megfelelő komolysággal próbálják képviselni a tantárgyat, hogy az elfoglalhassa méltó helyét, valamint betölthesse szerepét és feladatkörét. Azt is megjegyzi azonban, hogy bizonyos esetekben sokkal magabiztosabb fellépésre, határozottságra és kapcsolatteremtő készségre van szükség. Nem szabad elszigetelődni, hanem keresni kell a többi pedagógus társaságát. A folyamatos párbeszéd kialakítására van szükség, intézményi és pedagógusi szinten egyaránt.

A hitoktatói szereppel kapcsolatban csak tizennégyen válaszoltak. A *„elhívás, kihívás, elvárás”* hármását fogalmazta meg az egyik válaszadó, találóan összefoglalva a lényegét. *„A hitoktatás szolgálatára Isten hív el, egy kihívásokkal teli világba küld, ahol akkor végzed jól a munkádat, ha eleget teszel a mások és magad elvárásnak, de mindenekelőtt Istenének”*

VI.3. Hipotézis bizonyítása, vagy cáfolása

A kérdőívek kiértékelését követően úgy vélem, hogy a feltételezésem, mely szerint: *„jelentős értékválsággal küzdő világunkban a felnövekvő generációk szempontjából fontos, hogy kiemelt hangsúly essen az alapvető emberi értékekre, hagyományainkra, keresztyén identitásunkra, nemzeti öntudatunkra. Ennek segítségével, elmélyítésében eszközként szolgálhat a hit-és erkölcsstan tantárgy oktatása, mely akkor képes feladatának betöltésére, ha nem idegen testrészként kapcsolódik a közoktatási intézményhez, hanem annak szerves részeként vesz részt küldetésében, mindennapjaiban, segítve, támogatva, kiegészítve annak munkáját.”*-túlnyomó tekintetben alátámasztást nyert. A hit-és erkölcsstan órák, valamint az egyházi jelenlét jótékony hatást gyakorol az közoktatási intézményekben folyó munkára.

Természetesen születtek ellenvélemények, melyek a tantárgy bevezetése által kialakult nehézségek (óratöbblet, teremhiány, identitás, világnézeti különbségek ütközése, megnövekedett adminisztráció) oldaláról közelítették meg a kérdést.

Továbbá nagyon hasznosnak ítélt meg egy intézményvezető részéről azt a felvetést, hogy a hitoktatás módszertanában fontosnak tartanak, hogy ne frontális módon történjen az oktatás, hanem más szociális formák is teret nyerjenek, melyek valóban jobban illeszkednek a hittanhoz.

Prof. Dr. Németh Dávid, Vallásdidaktika című művében rámutat arra, hogy a frontális osztálymunka, bár lehetővé teszi a tananyag mennyiségének és időbeli átadásának egyszerű szervezését, az óra tanárközpontú, a tanulók hamar passzívvá válnak, a szociális kapcsolatok háttérbe szorulnak, az egyéni megoldások, tanulói kreativitás hiányzik. Ellentétben a csoportmunkával, ahol a szociális kompetencia fejlődik, együttműködésre ösztönöz, magában hordozza az önálló tanulásra és problémamegoldásra való készség fejlődését. Természetesen itt is adódhatnak a módszer hatékonyságát korlátozó tényezők: időkeret betartása, fegyelem megtartása. Mindezek ellenére a hitoktatás szempontjából ez a legjobb szociális forma, mely azon alapul, hogy a keresztény/keresztyén hit dialogikus természetű. Ez azt jelenti, hogy beszélgetve formálódik, a másik hitvallása által erősödik, ugyanakkor megtanít az építő együttműködésre, önálló véleményalkotásra, önfegyelemre és türelemre, önmagam és mások megismerésére, kreativitásra, a határok felállítására.²¹

Mindezek alapján úgy vélem, hogy az elhangzott negatív felhangok, meglátások is figyelemfelhívóak lehetnek, éberen tartanak elősegítve a tovább gondolkodást, közös fókusz kitűzését az intézmények és a hit-és erkölestan között. A homogén szemlélet ugyanis elaltatja az embert, nem rejt magában kihívásokat, nincs benne építő kritika, nem sarkall a hatékony útkeresés irányába.

VI.4. Következtetések, további kutatás lehetőségének a felvázolása

Szakedolgozati kutatásomat több tekintetben is előremutatónak és továbbgondolandónak tartom. Egyrészt azért, mert az érintett témában még hasonló kutatás nem történt, holott a

²¹ Németh Dávid: Vallásdidaktika: A hit-és erkölestan tanítása az 5-12. osztályban. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó, 2017. p. 110-116.

mindennapi életet érintő kérdéseket érint. Úgy gondolom, hogy már a kérdőív kitöltése önmagában véve gondolatokat indíthat el a témával kapcsolatban és egy bizonyos álláspont megfogalmazására sarkall. Hitoktatást végzőként, hogy jól végzem-e a szolgálatomat, hasznos-e a jelenlétem, „*Krisztus jó illata*”(2Kor2,15)²² vagyok-e az adott környezetben, számíthatnak-e rám? Intézményvezetőként, vagy helyettesként pedig megfogalmazódhat, hogy ismerem-e az egyházak által végzett iskolai szolgálatot, tisztába vagyok-e az arra vonatkozó törvényi szabályozással, szeretném-e, hogy együttműködés legyen az intézményem és a hitoktatást biztosító felekezetek között, megpróbálom-e integrálni a tantárgyat és élni a benne rejlő potenciállal?

Másrészt a mintavételből kiderült, hogy a hit-és erkölcsstan tantárgy bár szervezetileg a közoktatás része a gyakorlatban mégis kívül esik az intézményi rendszeren. Noha mind a két fél elfogadja, vagy kinyilvánítja fontosságát, még tíz év elteltével is csak puhatolózás, egymás mellett élés tapasztalható. Mindezek alapján szívesen folytatnék akár doktori képzés keretén belül is azzal kapcsolatos kutatást, hogy hogyan lehetne az intézmények pedagógiai tevékenységével oly módon összeegyeztetni a tantárgyat (természetesen szem előtt tartva az iskolák autonómiáját), hogy azok mindinkább megtapasztalhassák a hit-és erkölcsstanban lévő lehetőségeket és élhessenek azokkal. Ehhez a megfelelő szakmai előkészítések mellett célzott marketing tevékenységre is szükség lenne- beleértve a felekezetek közötti tudatos összefogást, összhangot- a hittan oldalán.

Fontos volna a hit-és erkölcsstan tantárgy küldetésének, céljának, feladatkörének megismertetésére a közoktatási intézményekkel, minkét részvevő igényeinek a felmérésére, az összekapcsolási pontok meghatározása. Úgy vélem, az így kialakított szemléletet aztán a megfelelő fórumokon- akár képzések részeként- a leendő pedagógusokkal, vagy a már hivatásukat gyakorlókkal is megismertethető lenne.

VII. ÖSSZEFOGLALÁS

Református lelkipásztorként és hitoktatást végző vallásánarként hatalmas lehetőségnek tartam, hogy a hittel, a vallással, az egyházzal, az Istennel való találkozás a közoktatási intézmények falain belül is megvalósulhat, hiszen ez identitásunk egyik pillére, Magyarország

²² Magyar Bibliatársulat Alapítvány2011–2023. In: Magyar Bibliatársulat Alapítvány2011–2023 honlapja [online] Budapest.: [2023. 03.03.] >URL: <https://abibliamindenkie.hu/uj/2CO/2>

Alaptörvényében rögzített jogunk. „*Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait.*”²³ Mindazonáltal a törvény megengedő és mindenkinek lehetősége nyújt saját meggyőződése alapján választani az erkölcsstan és a hit-és erkölcsstan között.

Úgy vélem, hogy a 2013. szeptember 1-je óta eltelt közel tíz esztendő alatt elég tapasztalat és ismeret halmozódott fel ahhoz, hogy a teljesség igénye nélkül reális képet kapjunk akár egyetlen tankerület vizsgálatával- a hit-és erkölcsstan tantárgy szerepéről, megítéléséről a közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységében betöltött helyéről.

A szakdolgozat elkészítése, melynek célja a tájékozódás és az ismeretszerzés volt, fontos tapasztalatszerzést is jelentett számomra. Azon feltételezésre kerestem a választ, hogy van-e létjogosultsága, mások számára is meghatározott küldetése, haszna az iskolák falain belül a hit-és erkölcsstan tantárgynak?

A kérdőíves mintavétel és „Google Űrlapok” alkalmazás lehetőséget nyújtott arra, hogy egy meglehetősen széles kört tudjak megvizsgálni általa. Mivel a Kaposvári Tankerületi Központ-hoz tartozó általános iskolák, valamint a régióban található egyházi intézmények igazgatói és helyettesei, illetve a hitoktatást ellátó „óraadó tanárok” szolgáltatták az anyagot, az is megvalósult, hogy városi és falu intézmények egyaránt betekintést engedtek a téma kapcsán megvalósuló pedagógiai tevékenységükbe. Megfigyelhető, hogy bár a mintavétel anonim volt, a válaszok közel azonos szemléletről tanúskodtak, nem utaltak arra, hogy városi, vagy falusi intézményről lehet-e szó.

A kérdések feldolgozása közben felvetődött bennem az a gondolat, hogy talán több kérdést zárt módon kellett volna feltennem, de azért döntöttem a félig zárt és nyílt kérdések mellett, mert azok szélesebb spektrumot adtak, több információhoz jutottam általuk, részleteket is megtudtam. Nemcsak mennyiségi adatokat dolgozhattam így fel, hanem bizonyos törvényszerűségekre, szemléletmódokra, hozzáállásokra is fény derült. Az értékelés, a válaszok összevetése, a közös szempontok megtalálása viszont így nehezebb volt, hiszen nem lehetett egységes mintát követni.

²³ Magyar Közlöny 2023. évi 1. szám. p. 2. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu>> letoltes

A válaszadási kedv aktív együttműködésről tanúskodott. A kérdőívek tizenhét kérdéskört érintettek egymással párhuzamosan haladva. Így lehetőséget nyújtva a felvetések mind szélesebb körben történő vizsgálatára.

A mintavételből kitűnik, hogy a tantárgy bevezetése okozta megnövekedett óraszám, adminisztráció, tárgyi feltételek biztosításának nehézsége áll legtöbbször a negatív megítélés mögött. Illetve azon ellentmondások és tájékozatlanságok néhány intézményvezető és pedagógus részéről, melyek szerint a hittant ráerőltetik a diákokra. Továbbá hiányoltam azt, hogy bár a törvény úgy rendelkezik, hogy az egyházi jogi személy felel a tanterv elkészítéséért és gondoskodik a feladatot ellátó személyről, - az igazgatók nem fordítanak elég figyelmet arra, hogy mi történik a hit-és erkölcsstan órán, hogy épül fel a tananyag, milyen párhuzamok állíthatóak a többi tantárggyal? Úgy gondolom, hogy ezen kérdések rendezése a jövőbeni eredményes közös oktató- nevelő munka záloga.

Mindezek ellenére a válaszok jelentős hányada arról tanúskodott, hogy a hit-és erkölcsstan tantárgy jótékony hatást gyakorol, mind a tanulók, mind a pedagógusok, mind az intézmények mindennapi tevékenységére nézve. Hipotézisem, ezáltal alátámasztást nyert. A megoldásra váró feladat tehát az, hogy hogyan lehet a tantárgyat az iskolák vérkeringésében mindinkább bekapcsolni? A megoldási lehetőségek felvázolásához jó alapként szolgálhatnak a mintavétel azon kérdéseire adott válaszok, melyek a jövőbeni célokat, az együttműködés lehetőségeit sorakoztatják fel. Ennek záloga a folyamatos kommunikáció, egyeztetés, az el- és befogadás. Ezek a lépések leginkább emberi természetűek, ezért aluról induló, intézményi, helyi szintű kezdeményezést sürgetnek.

Fontosnak tartanám további kutatások keretén belül a téma még átfogóbb vizsgálatát, körbejárását. A mintavétel számának növelését elősegítené a személyes megkereséssel történő kérdőíves vizsgálat, mely egyrészt a célcsoportba tartozók létszámának bővítését eredményezné, másrészt pedig lehetőséget nyújtana még több kérdés megválaszolására. Ennél a kutatás típusnál azonban nagyfokú fegyelmezettségre, az egy-egy mintavételre szánt időintervallum meghatározására és pontos betartására van szükség. Valamint a dolgozat elkészítésének időtartama is növekedhet. A mintavétel területének más tankerületekkel való bővítése is további eredményeket hozhat, de ebben az esetben már költségvetés készítése is szükséges.

Szakedolgozatom tartalmát és az elkészítése során szerzett tapasztalimat a közoktatási intézményekkel való szorosabb együttműködés reményében, a későbbiekben szeretném meg-

osztani egy rövid előadás formájában református lelkipásztor kollégáimmal, illetve egy ökumenikus közösséggel, melynek tagjai a Kaposváron szolgáló felekezetek lelkészei és papjai.

VIII. FELHASZNÁLT IRODALOM

VIII.1. Nyomtatásban megjelent irodalmak

Lengyelné Molnár Tünde–Tóvári Judit: Kutatásmódszertan. Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatika Intézete, 2001. p. 161.

Németh Dávid: Vallásdidaktika: A hit-és erkölcstan tanítása az 5-12. osztályban. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó, 2017. p. 550.

VIII.2. Interneten található irodalmak

Hunkár Márta: A kutatás módszertana. In: tankonyvtar honlapja [online] Debrecen: [2023.02.27.] > URL: https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3424/kutatas_modszertan_gyakorlati_jegyzet.pdf?sequence=1

Magyar Bibliatársulat Alapítvány2011–2023. In: Magyar Bibliatársulat Alapítvány2011–2023 honlapja [online] Budapest.: [2023. 03.03.] >URL: <https://abibliamindenkie.hu/uj/2CO/2>

Magyar Közlöny 2011. évi 162. szám. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/bd8a7578b57c1fd43543611ced280da245856c80/megtekintes>

Magyar Közlöny 2012. évi 115. szám. In: Magyar Közlöny honlapja [online] Budapest:[2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/66dd9267324a35fd31bbb398fd873cf7cc0d0924/megtekintes>

Magyar Közlöny 2013. évi 48. szám. In: Magyar Közlöny honlapja [online] Budapest:[2023.04.19.] >URL:

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3d442ee860709fc08078a77657e467f48aafe97d/megtekintes>

Magyar Közlöny 2020. évi 17. szám. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL:

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes>

Magyar Közlöny 2023. évi 1. szám. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: [2023.04.19.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/letoltes>

Magyarországi Evangélikus Egyház: In: gyula.lutheran honlapja. [online] Budapest: [2023.02.23.] >URL: <https://gyula.lutheran.hu/hitoktatas/toervenyi-szabalyozas>

Wikiszótár: In: wiktioary honlapja. [online] Budapest: [2023.02.23.] >URL: <https://hu.wiktionary.org/wiki/elm%C3%A9let>

IX. MELLÉKLET

1. melléklet: Kérdőív (intézményvezető/ intézményvezető helyettes)

A hit-és erkölcsstan helye, szerepe, megítélése az közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységében

(MATE- Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga - szakirányú továbbképzés)

(Tisztelt Intézményvezető/ Intézményvezető helyettes!)

Jelen kérdőív kitöltésével a fent nevezett című szakdolgozat elkészítését segíti. A kérdőív kitöltését és visszaküldését február 10-ig várom. Köszönöm meglátásait és tapasztalatait. (A válaszadás anonim.) Székelyné Kiss Emese, református lelkipásztor, vallástanár, egyetemi hallgató)

1) Ki az intézmény fenntartója?

- állam
- egyház
- alapítvány
- egyéb

2) Mely egyházak képviseltetik magukat a hitoktatásban?

- római katolikus
- református
- evangélikus
- egyéb

3) Osztályonkénti csoportbontásban, vagy összevont (több évfolyam együtt) csoportban történik az oktatás?

- csoportbontásban
- összevont csoportban
- mindkettő

4) Mit gondol - a pedagógusok részéről - milyen megítélése van a hit-és erkölcsstan oktatásnak?

Rövid szöveges válasz...

5) Mit gondol - a szülők és a diákok részéről - milyen megítélése van a hit-és erkölcsstan oktatásnak?

Rövid szöveges válasz...

6) Milyen megítélése van a hitoktató jelenlétének az intézményben?

Rövid szöveges válasz...

7) Ki végzi a hitoktatást?

- hitoktató
- vallástanár
- lelkipásztor/ pap
- tanár/tanító
- szerzetes
- egyéb

8) Milyen az intézmény, a kollégák, a vezetés kapcsolata a hitoktatást végzővel?

Rövid szöveges válasz...

9) Véleménye szerint megfelelő feltételeket biztosít az intézmény a hit- és erkölcsstan órákhoz? (tanterem, internet, digitális eszköz, stb.)

- Mindent.
- Semmit.
- Részben.

10) Milyen időszávba sorolják a hit- és erkölcsstan órákat?

- 1-4. óra
- 5-7. óra
- Délután

11) Mi határozza meg a hit-és erkölcsstan órák időbeni besorolását?

Rövid szöveges válasz...

12) Vannak-e közös programok, megmozdulások, élethelyzetek, melyekben kikérik a hitoktató véleményét? Melyek ezek?

Rövid szöveges válasz...

13) Részt vesz-e a hitoktató az osztályozó értekezleteken, tanári megbeszéléseken?

- Igen
- Nem

14) Értesül-e az iskola mindennapi életét érintő kérdésekről a hitoktató?

- Igen
- Nem

15) Mit gondol, van-e pozitív hozadéka a kötelezően választható hit-és erkölcsstannak az intézmény életében?

Rövid szöveges válasz...

16) Mit gondol, van-e negatív hozadéka a kötelezően választható hit-és erkölcsstannak az intézmény életében?

Rövid szöveges válasz...

17) Milyen formában jelenik meg a hit-és erkölcsstan tantárgy az iskola pedagógiai programjában?

Rövid szöveges válasz...

18) Milyen jövőbeni célok megvalósításánál tartaná fontosnak a hitoktatást végzővel való együttműködést?

Rövid szöveges válasz...

19) Változtatott-e a kérdőív kitöltése a hit-és erkölcsstan tantárgyról korábban alkotott véleményén? Milyen irányban?

Rövid szöveges válasz...

2) **melléklet:** Kérdőív (hitoktatást végző)

A hit-és erkölcsstan helye, szerepe, megítélése az közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységében

(MATE- Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga - szakirányú továbbképzés)

(Tisztelt Lelkész Testvérem/ Vallástanár / Hitoktató!

Jelen kérdőív kitöltésével a fent nevezett című szakdolgozat elkészítését segíti. Amennyiben több iskolában is végez hitoktatást, kérem valamennyire vonatkozóan töltse ki a kérdőívet! A kérdőív kitöltését és visszaküldését február 10-ig várom. Köszönöm meglátásait és tapasztalatait. (A válaszadás anonim.) Székelyné Kiss Emese, református lekipásztor, vallástanár, egyetemi hallgató)

1) Ki az intézmény fenntartója?

- állam
- egyház
- alapítvány
- egyéb

2) Melyik egyházat képviseli?

- római katolikus
- református
- evangélikus
- egyéb

3) Osztályonkénti csoportbontásban, vagy összevont (több évfolyam együtt) csoportban történik az oktatás?

- csoportbontásban
- összevont csoportban
- mindkettő

4) Milyen megítélése van az intézményben - Ön szerint - a hit-és erkölcsstan oktatásnak?

Rövid szöveges válasz...

5) Milyen megítélése van a hitoktató jelenlétének az intézményben?

Rövid szöveges válasz...

6) Milyen végzettséggel végzi a hitoktatást?

- hitoktató
- vallástanár
- lelkipásztor/ pap
- tanár/tanító
- szerzetes
- egyéb

7) Milyen az intézmény, a kollégák, a vezetés kapcsolata a hitoktatást végzővel?

Rövid szöveges válasz...

8) Milyen feltételeket biztosít az intézmény a hit- és erkölcsstan órákhoz? (tanterem, folyosó, raktár, ebédlő, fejlesztő terem, tárgyi eszközök, digitális eszköz, internet stb.)

- Mindent.
- Semmit.
- Részben.

9) Milyen időszávba sorolják a hit- és erkölcsstan órákat?

- 1-4. óra
- 5-7. óra
- Délután

10) Mi határozza meg a hit-és erkölcsstan órák időbeni besorolását?

Rövid szöveges válasz...

11) Vannak-e közös programok, megmozdulások, élethelyzetek, melyekben kikérik a véleményét? Melyek azok?

Rövid szöveges válasz...

12) Részt vesz-e az osztályozó értekezleteken, tanári megbeszéléseken?

- Igen
- Nem

13) Értésül-e az iskola mindennapi életét érintő kérdésekről?

- Igen
- Nem

14) Formálja-e, ha igen, hogyan a hit-és erkölcsstan oktatása az intézmény működését?

Rövid szöveges válasz...

15) Miként szerepel a hit-és erkölcsstan tantárgy az iskola pedagógiai programjában?

Rövid szöveges válasz...

16) Milyen jövőbeni célok megvalósításánál tartaná fontosnak az intézményvezetővel, a pedagógusokkal való együttműködést?

Rövid szöveges válasz...

17) Változtatott-e a kérdőív kitöltése a hitoktatásról, annak szerepéről, a közoktatásban elfoglalt helyéről, valamint saját szerepéről alkotott véleményén? Milyen irányban?

Rövid szöveges válasz...

X. FÜGGELÉK

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Székelyné Kiss Emese
A Hallgató Neptun kódja: U5UQ9D
A dolgozat címe: A hit-és erkölcsstan helye, szerepe, megítélése a közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységében
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Neveléstudományi Intézet
Pedagógus- továbbképzési Központ

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe.

Kelt: Kaposvár, 2023. április 25.

Hálgató aláírása

NYILATKOZAT

Alulírott **Székelyné Kiss Emese**, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, **Kaposvári Campus, Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga – szakirányú továbbképzés szak nappali/levelező*** tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár, 2023. április 25.

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot/Portfóliót áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot/Portfóliót záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár, 2023. április 25.

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!